

Системний підхід до забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах війни

Васильців Т.Г.¹, Куницька-Іляш М. В.², Максим В.Л.³

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2026	Економіка	330.341.1:658.14:658.589

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18689793>

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність застосування системного підходу до забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств України в умовах повномасштабної війни. Доведено, що воєнні дії суттєво ускладнили середовище функціонування аграрного бізнесу, посиливши виробничі, фінансові, логістичні, кадрові та інституційні загрози. Руйнування інфраструктури, обмеження експортних можливостей, зростання витрат і дефіцит ресурсів негативно позначилися на ефективності діяльності підприємств сільського господарства, їх фінансовій стійкості та здатності до відтворення виробничого потенціалу.

Обґрунтовано, що в умовах війни економічна безпека аграрних підприємств набуває стратегічного значення, оскільки визначає їх спроможність адаптуватися до високої невизначеності, мінімізувати втрати та забезпечувати безперервність господарської діяльності. Запропоновано розглядати економічну безпеку як комплексну систему, що інтегрує фінансову, виробничу, інноваційну, кадрову та логістичну складові й функціонує на засадах проактивного управління ризиками.

Сформульовано практичні рекомендації щодо зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, зокрема шляхом диверсифікації виробництва і каналів збуту, підвищення фінансової стійкості через оптимізацію витрат, використання інструментів державної підтримки, розвитку внутрішніх систем управління ризиками та збереження кадрового потенціалу. Наголошено на важливості узгоджених дій держави й бізнесу у сфері фінансово-кредитної підтримки, гарантування інвестицій, розвитку альтернативної логістики та розмінування сільськогосподарських угідь. Реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню стійкості аграрних підприємств і формуванню передумов для їх відновлення в повоєнний період.

Ключові слова: підприємства, сільське господарство, управління підприємствами, економіка бізнесу, економічна безпека, ризики, загрози, виклики, війна, гарантування безпеки, система забезпечення.

¹ доктор економічних наук, професор, директор ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>

² доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Гжицького, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2559-1065>

³ кандидат економічних наук, доцент, доцент економіки та бізнесу в АПК імені Івана Поповича Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Гжицького, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8071-8834>

A Systemic Approach to Ensuring the Economic Security of Agricultural Enterprises under Wartime Conditions

Annotation. The article substantiates the necessity of applying a systemic approach to ensuring the economic security of agricultural enterprises in Ukraine under the conditions of full-scale war. It is demonstrated that military actions have significantly deteriorated the operating environment of agribusiness by intensifying production, financial, logistical, human resource, and institutional threats. The destruction of infrastructure, restrictions on export routes, rising costs of material and technical resources, labor shortages, and limited access to financial capital have negatively affected the efficiency of agricultural enterprises, weakened their financial stability, and reduced their capacity to reproduce production potential.

It is argued that under wartime conditions the economic security of agricultural enterprises acquires strategic importance, as it determines their ability to adapt to extreme uncertainty, minimize losses, and ensure continuity of economic activity. Economic security is proposed to be interpreted as a complex, multi-level system integrating financial, production, innovation, personnel, and logistics components, functioning on the basis of proactive risk and threat management. Such an approach enables enterprises to increase resilience, maintain controllability of key business processes, and strengthen their adaptive capacity in a highly volatile environment.

The article formulates practical recommendations aimed at strengthening the economic security of agricultural enterprises, including diversification of production and sales channels, enhancement of financial sustainability through cost optimization and the use of state support instruments, development of internal risk management systems, and preservation of human capital. Particular emphasis is placed on the importance of coordinated actions between the state and agribusiness in expanding financial and credit support mechanisms, improving investment guarantee instruments, developing alternative logistics infrastructure, and accelerating the demining of agricultural land. The implementation of the proposed measures will contribute to increasing the resilience of agricultural enterprises, ensuring food security, and creating the prerequisites for sustainable recovery and competitive development of Ukraine's agricultural sector in the post-war period.

Keywords: enterprises, agriculture, enterprise management, business economics, economic security, risks, threats, challenges, war, security assurance, security provision system.

Вступ

До початку повномасштабної війни галузь вітчизняного сільського господарства характеризувалася стійкою позитивною динамікою розвитку та відігравала системоутворюючу роль в економіці України. Високі темпи зростання аграрного виробництва проявлялися у збільшенні обсягів валової продукції, зростанні продуктивності праці, активному впровадженні сучасних агротехнологій, розширенні експортного потенціалу та підвищенні інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Аграрний сектор виступав одним із ключових джерел валютних надходжень, забезпечував зайнятість у сільській місцевості та формував продовольчу безпеку держави, що обумовлювало його стратегічне значення для національної економіки.

Водночас в умовах повномасштабної війни середовище функціонування вітчизняного сільськогосподарського бізнесу істотно погіршилося. Руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, мінування сільськогосподарських угідь, обмеження експортних каналів, дефіцит трудових ресурсів, зростання цін на матеріально-технічні ресурси, а також підвищення рівня фінансових, виробничих і ринкових ризиків суттєво ускладнили господарську діяльність аграрних підприємств. Додатковим дестабілізуючим чинником стало зниження доступності фінансових

ресурсів та зростання невизначеності щодо перспектив відновлення виробничого потенціалу в окремих регіонах країни.

Зазначені негативні трансформації призвели до погіршення ефективності функціонування підприємств сільського господарства України. Це проявилось у скороченні обсягів виробництва окремих видів продукції, зниженні рентабельності господарської діяльності, погіршенні фінансової стійкості та платоспроможності, зростанні втрат і непродуктивних витрат. Посилилися загрози економічній стабільності аграрних підприємств, що підвищило ймовірність кризових явищ, зупинки виробництва та виходу суб'єктів господарювання з ринку, особливо серед малих і середніх сільськогосподарських виробників.

У таких умовах особливої ваги набуває необхідність цілеспрямованої роботи над зміцненням економічної безпеки сільськогосподарського бізнесу, адже саме від її рівня залежить здатність підприємств адаптуватися до екстремальних умов, зберігати виробничий потенціал та забезпечувати безперервність господарської діяльності. Системний підхід до забезпечення економічної безпеки дозволяє інтегрувати фінансові, виробничі, кадрові, інноваційні, логістичні та інституційні складові в єдиний механізм управління загрозами і ризиками, що є критично важливим для виживання та подальшого розвитку аграрних підприємств у воєнний і повоєнний періоди.

Відтак, високо актуальними є наукові дослідження у сфері забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах війни, особливо в частині напрацювання теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо формування і реалізації системного підходу до управління безпековими процесами. Це передбачає розроблення інструментарію ідентифікації загроз, оцінювання рівня економічної безпеки, обґрунтування адаптивних управлінських рішень та механізмів підвищення стійкості аграрного бізнесу.

У наукових дослідженнях вітчизняних авторів проблематика економічної безпеки підприємств розглядається як складова загальної системи державного регулювання та стратегічного управління розвитком бізнесу. Так, у працях Т. Г. Васильціва [1,с.145-149] обґрунтовано роль державної політики у формуванні безпечного середовища функціонування підприємницької діяльності та наголошено на необхідності узгодження інституційних, фінансово-економічних і регуляторних механізмів забезпечення стабільності бізнесу. Вагомий внесок у розвиток методології оцінювання економічної безпеки підприємств зробили Д. Ковальов та І. Плетнікова [9,с.35-40], які запропонували кількісні підходи до вимірювання її рівня, а також Т. Л. Зубко [3,с.81-88], що акцентує увагу на галузевій специфіці економічної безпеки та необхідності адаптації інструментарію оцінювання до особливостей функціонування конкретних секторів економіки.

Окремий напрям досліджень присвячений економічній безпеці сільськогосподарських підприємств та агропромислового комплексу. У працях Ю. І. Качанівської [5,с.98-105] розкрито сутність економічної безпеки аграрного підприємства, визначено її ключові складові та чинники формування з урахуванням виробничих і ринкових ризиків. С. С. Кіпоренко та О. В. Мороз [7] розглядають механізм економічної безпеки підприємств АПК як багаторівневу систему, що поєднує фінансові, ресурсні, інвестиційні та управлінські інструменти. Питання інвестиційного забезпечення аграрного бізнесу в умовах підвищених ризиків детально досліджено у працях В. П. Каленської [4,с.78-83] та О. А. Козака [10,с.83-0], де наголошено на впливі інвестиційної привабливості на стійкість і конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств, особливо на проблемних і кризових територіях.

Водночас у науковій літературі простежується посилення уваги до системного та функціонального підходів у забезпеченні економічної безпеки підприємств. Це відображено у роботах Л. А. Кургузенкової [11,с.31-34], Т. В. Клименко [8,с.340-343], а

також Я. Д. Качмарика [6,с.177-184], де економічна безпека розглядається як результат взаємодії фінансових, інвестиційних, організаційних і управлінських чинників. Дослідження В. І. Куцика та Р. Л. Лупака [12,с.244-249] доповнюють зазначений підхід через моделювання конкурентних позицій підприємств, що безпосередньо пов'язано з їх безпековою стійкістю. Водночас аналіз наукових джерел засвідчує недостатню розробленість проблеми системного забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств саме в умовах війни, що зумовлює необхідність подальших досліджень, спрямованих на адаптацію існуючих теоретико-методичних положень до сучасних воєнних викликів і загроз.

Мета статті – обґрунтування системного підходу до забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах повномасштабної війни в Україні.

Результати

В умовах повномасштабної війни істотно змінюється середовище функціонування та забезпечення економічної безпеки підприємств сільського господарства в Україні, що проявляється у порушенні логістичних ланцюгів, обмеженні доступу до ресурсів, зростанні фінансових і виробничих ризиків, а також невизначеності ринкових умов. За таких умов топ-менеджмент сільськогосподарських підприємств має чітко усвідомлювати характер цих змін, необхідно оперативно оцінювати потенційні загрози, адаптувати стратегічні та операційні рішення і формувати ефективні механізми управління ризиками для забезпечення стабільності бізнесу (рис. 1).

Провідними характеристиками економічної безпеки сільськогосподарського бізнесу за стандартних умов є стабільність виробничих процесів, що забезпечується наявністю достатніх ресурсів, сучасної матеріально-технічної бази та дотриманням технологічних вимог. Наявність необхідних матеріально-технічних ресурсів включає в себе не лише достатню кількість насіння, добрив, пального та сільськогосподарської техніки, а й своєчасне оновлення та модернізацію технічного парку підприємства, що забезпечує безперервність і передбачуваність виробничих циклів. Важливим елементом стабільності є також дотримання технологічних норм і агротехнічних стандартів, які гарантують високий рівень продуктивності, мінімізацію втрат та підвищення якості виробленої продукції. У свою чергу, стабільність виробничих процесів створює основу для прогнозування витрат, планування виробничих завдань і формування оптимальної структури ресурсів, що є ключовим для забезпечення економічної безпеки підприємства.

Економічна безпека сільськогосподарських підприємств також проявляється у прогнозованості ринкового середовища, надійності каналів збуту та відносно низькому рівні комерційних ризиків. Прогнозованість ринку дозволяє підприємствам планувати обсяги виробництва, ціноутворення та реалізацію продукції, а надійність збутових каналів забезпечує стабільність грошових потоків і мінімізує втрати від простоїв або невчасного збуту продукції. Відносно низький рівень комерційних ризиків передбачає стабільність постачальницьких і партнерських відносин, контроль над коливаннями цін на внутрішньому та зовнішньому ринках, а також зменшення ймовірності фінансових втрат через несприятливі ринкові умови. Разом ці фактори формують передумови для економічної стійкості підприємства і забезпечують його здатність до планування та розвитку навіть у випадках незначних коливань ринкової кон'юнктури.

Рис. 1. Трансформація візії системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств України в умовах повномасштабної війни

Джерело: авторська розробка.

Суттєвим чинником економічної безпеки є ефективна система управління, здатна своєчасно ідентифікувати потенційні загрози та забезпечувати адаптацію підприємства до змін зовнішніх і внутрішніх умов. Така система включає комплекс планових, аналітичних і контрольних процедур, які дозволяють моніторити ключові показники діяльності, виявляти фактори ризику та приймати превентивні управлінські рішення. Своєчасна реакція керівництва на внутрішні та зовнішні виклики дозволяє уникнути критичних ситуацій, що загрожують фінансовій і виробничій стабільності, а також сприяє підвищенню гнучкості бізнес-процесів. Ефективне управління економічною безпекою включає також розвиток кадрового потенціалу, впровадження сучасних інформаційних і цифрових технологій, а також формування корпоративної культури, орієнтованої на мінімізацію ризиків.

У сукупності зазначені характеристики формують передумови для стабільного розвитку, інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності сільськогосподарського бізнесу. Забезпечення стабільності виробничих процесів,

прогнозованості ринку та надійності збутових каналів у поєднанні з ефективним управлінням дозволяє підприємствам не лише підтримувати економічну стійкість, а й залучати інвестиції, освоювати нові ринки та підвищувати якість продукції. Крім того, сформована система економічної безпеки сприяє підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств у порівнянні з іншими учасниками ринку, зміцнює їх позиції у ланцюгах постачання та забезпечує довгострокову стабільність і розвиток бізнесу навіть у мінливих зовнішніх умовах. Таким чином, комплексне врахування цих характеристик є фундаментальною умовою ефективного функціонування і стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств у стандартних економічних умовах.

Провідними характеристиками економічної безпеки сільськогосподарського бізнесу в умовах повномасштабної війни є здатність підприємств до виживання та адаптації в умовах високої невизначеності. На відміну від стандартних умов, коли економічна безпека зосереджується на стабільності виробничих процесів і прогнозованості ринкового середовища, у воєнний період головним пріоритетом стає здатність оперативно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики, які можуть миттєво впливати на виробництво, фінанси та логістику. Підприємства повинні формувати гнучкі бізнес-моделі, здатні адаптуватися до різких змін у постачанні ресурсів, порушення збутових каналів або коливань попиту, що створюють високий рівень невизначеності та ризику.

Однією з ключових ознак економічної безпеки за екстремальних умов є фінансова стійкість, яка передбачає наявність резервів ліквідності, страхування ризиків і здатність швидко реагувати на збої у постачанні матеріально-технічних ресурсів. Резерви ліквідності дозволяють підтримувати безперервність виробничих процесів навіть за обмеженого фінансування або затримок надходження коштів, а страхування ризиків забезпечує часткову компенсацію збитків, що виникають унаслідок руйнування майна, зриву контрактів або форс-мажорних обставин. Швидка реакція на перебої в постачанні ресурсів дає змогу підприємствам оперативно замінювати або перенаправляти поставки, підтримувати необхідний рівень виробництва та уникати критичних простоїв, які безпосередньо впливають на фінансову стабільність бізнесу.

Стабільність виробництва за умов війни визначається здатністю підприємства оперативно переналаштовувати технологічні процеси та оптимізувати використання обмежених матеріально-технічних і трудових ресурсів. Це передбачає, зокрема, перегляд виробничих планів, адаптацію технологічних схем, раціоналізацію використання техніки та робочої сили, а також впровадження альтернативних рішень для забезпечення безперервності виробничих циклів. Економічна безпека проявляється і у стійкості логістичних та збутових каналів, диверсифікації ринків та мінімізації ризику втрат через воєнні дії, що дозволяє зменшити залежність підприємства від окремих маршрутів постачання або конкретних покупців і підтримувати стабільний обіг продукції.

Ключовим фактором забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є ефективна система управління ризиками та загрозами, яка інтегрує фінансові, виробничі та організаційні складові. Така система дозволяє своєчасно ідентифікувати потенційні загрози, оцінювати їхній вплив і розробляти превентивні та адаптивні заходи, спрямовані на мінімізацію втрат. Інтеграція управлінських, фінансових і виробничих рішень дає змогу підприємствам швидко пристосовуватися до нестабільного середовища, забезпечувати продовження виробничої діяльності та закладати основу для повоєнного відновлення.

У сукупності зазначені характеристики формують комплексну систему економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах війни, що дозволяє не лише виживати за екстремальних обставин, а й підтримувати конкурентоспроможність,

зберігати фінансову стійкість та готуватися до відновлення діяльності після завершення бойових дій. Здатність адаптуватися, оптимізувати виробництво, диверсифікувати ринки і ефективно управляти ризиками створює передумови для стабільного функціонування аграрного бізнесу навіть у надзвичайно нестабільному середовищі та забезпечує основу для подальшого стратегічного розвитку.

Головні складові системи забезпечення економічної безпеки вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах повномасштабної війни можна визначити як комплекс взаємопов'язаних елементів, що забезпечують стійкість і адаптивність бізнесу до високої невизначеності та воєнних ризиків. До таких складових належать фінансова стійкість і ресурсне забезпечення, стабільність виробничих процесів, стійкість логістики та ринкових каналів збуту, ефективна система управління ризиками та загрозами, а також організаційна і кадрова спроможність підприємства. Кожна з цих складових виконує критично важливу функцію у збереженні економічної стабільності, забезпеченні безперервності виробництва та підтриманні конкурентоспроможності аграрного бізнесу навіть у надзвичайно складних умовах війни (рис. 2).

Рис. 2. Провідні складові системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств України в умовах повномасштабної війни

Джерело: авторська розробка.

Головні складові системи забезпечення економічної безпеки вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах повномасштабної війни можна визначити як комплекс взаємопов'язаних елементів, що забезпечують стійкість і адаптивність бізнесу до високої невизначеності, нестабільності ринкового середовища та воєнних загроз. Така система охоплює фінансові, виробничі, організаційні та кадрові аспекти діяльності підприємства і спрямована на забезпечення безперервності виробничих процесів, збереження ресурсного потенціалу та підвищення здатності аграрного бізнесу швидко адаптуватися до змін зовнішніх умов. У воєнний період функціонування сільськогосподарських підприємств підпорядковується насамперед виживанню та підтриманню ключових процесів, тому кожна складова системи економічної безпеки набуває стратегічного значення.

Першою ключовою складовою є фінансова стійкість і ресурсне забезпечення, що визначає здатність підприємства підтримувати безперервність діяльності у складних умовах. Вона передбачає наявність резервів ліквідності, страхування ризиків, а також оперативне управління грошовими потоками та критично важливими матеріально-технічними ресурсами. Резерви ліквідності забезпечують можливість фінансувати виробничі цикли навіть за обмеженого надходження коштів, а страхування дозволяє компенсувати втрати у випадку руйнувань майна, форс-мажорів або зриву контрактів. Ефективне управління ресурсним забезпеченням включає планування закупівель, моніторинг запасів та оптимізацію використання сировини й техніки, що дозволяє уникнути простоїв і забезпечити стабільність виробничого процесу навіть у нестабільних умовах.

Другу складову становить стабільність виробничих процесів, яка визначає здатність підприємства оперативно переналаштовувати технологічні цикли та ефективно використовувати обмежені матеріально-технічні й трудові ресурси. Це включає перегляд планів виробництва, адаптацію технологій до доступних ресурсів, раціоналізацію використання техніки та робочої сили. Підприємства повинні мати можливість швидко реагувати на пошкодження інфраструктури, перебої в постачанні або інші зовнішні фактори, що загрожують безперервності виробничого процесу. Стабільність виробництва безпосередньо впливає на фінансові результати та забезпечує надійну основу для реалізації продукції, що є критично важливим для підтримання економічної безпеки в умовах війни.

Третьою складовою є стійкість логістики та ринкових каналів збуту, яка забезпечує підприємству можливість безперервного обігу продукції та мінімізацію втрат у воєнний період. Диверсифікація постачальників і каналів збуту дозволяє зменшити залежність від окремих маршрутів або покупців, що особливо важливо при порушенні транспортної інфраструктури або блокуванні регіональних ринків. Підприємства повинні передбачати альтернативні маршрути постачання і реалізації продукції, забезпечувати надійні механізми взаємодії з партнерами та постачальниками, а також здійснювати постійний моніторинг ринкової ситуації, щоб своєчасно реагувати на зміни попиту та пропозиції. Ця складова забезпечує фінансову та операційну стабільність бізнесу та є однією з основних передумов економічної безпеки в умовах війни.

Четвертою складовою є ефективна система управління ризиками та загрозами, що інтегрує фінансові, виробничі та організаційні рішення для мінімізації негативного впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Така система передбачає постійний моніторинг ризиків, оцінку ймовірності виникнення загроз, розробку превентивних заходів і адаптаційних планів. Вона дозволяє підприємствам своєчасно виявляти критичні проблеми, оперативно приймати управлінські рішення та координувати дії різних підрозділів для забезпечення стабільності роботи. Ефективне управління ризиками також включає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних

інструментів і прогнозних моделей для прийняття обґрунтованих рішень у надзвичайних умовах.

П'ятою складовою є організаційна і кадрова спроможність підприємства, яка забезпечує здатність аграрного бізнесу утримувати та розвивати кваліфікований персонал, формувати адаптивну корпоративну культуру та впроваджувати ефективні управлінські процедури. Підприємства повинні готувати кадри до роботи у стресових і нестабільних умовах, розвивати компетенції щодо швидкої реакції на зміни зовнішнього середовища та впроваджувати механізми внутрішньої координації і комунікації. Ця складова забезпечує підтримку всіх інших елементів системи економічної безпеки та сприяє стабільності виробничих і фінансових процесів навіть у критичних ситуаціях.

У цілому, комплексне забезпечення цих п'яти складових створює цілісну систему економічної безпеки сільськогосподарських підприємств в умовах війни, що дозволяє не лише виживати, а й підтримувати конкурентоспроможність, адаптуватися до змін у ринковому та ресурсному середовищі, зберігати фінансову стабільність і формувати передумови для повоєнного відновлення і стратегічного розвитку аграрного бізнесу. Такий системний підхід забезпечує баланс між фінансовими, виробничими, логістичними та організаційними аспектами діяльності підприємства та закладає основу для стійкого функціонування навіть у надзвичайно складних умовах.

Висновки

Повномасштабна війна стала потужним дестабілізуючим чинником функціонування українських сільськогосподарських підприємств і суттєво загострила загрози їх економічній безпеці. Сукупний вплив виробничих, фінансових, логістичних, кадрових та інституційних ризиків призвів до зниження ефективності господарської діяльності, втрати частини виробничого потенціалу та послаблення фінансової стійкості аграрного бізнесу. За таких умов економічна безпека сільськогосподарських підприємств перестає бути допоміжною управлінською функцією і набуває статусу ключового елементу стратегічного управління, від якого безпосередньо залежать здатність суб'єктів господарювання до адаптації, виживання в умовах війни та формування передумов для повоєнного відновлення.

Зміцнення економічної безпеки українських сільськогосподарських підприємств доцільно здійснювати на основі системного підходу, який передбачає комплексну взаємодію всіх функціональних складових безпеки. У практичній площині це вимагає, по-перше, диверсифікації виробничої та збутової діяльності з метою зниження залежності від окремих ринків, логістичних маршрутів і ресурсних постачальників; по-друге, посилення фінансової стійкості шляхом оптимізації структури витрат, формування резервів ліквідності, активнішого використання державних програм підтримки, пільгового кредитування та страхування воєнних ризиків; по-третє, впровадження адаптивних організаційно-управлінських рішень, спрямованих на підвищення гнучкості бізнес-процесів, збереження кадрового потенціалу та розвиток внутрішніх систем контролю ризиків і загроз.

Водночас ефективне забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств в умовах війни потребує не лише зусиль самих суб'єктів господарювання, а й узгоджених дій на державному та регіональному рівнях. У цьому контексті доцільним є розширення інструментів фінансово-кредитної підтримки аграрного сектору, удосконалення механізмів гарантування інвестицій, розвиток альтернативної логістичної інфраструктури та створення умов для прискореного розмінування сільськогосподарських угідь. Реалізація зазначених рекомендацій у поєднанні з формуванням на рівні підприємств цілісної системи управління економічною безпекою дозволить підвищити їх стійкість до воєнних загроз, забезпечити безперервність

виробництва та закласти основу для відновлення і конкурентоспроможного розвитку аграрного бізнесу України в повоєнний період.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі доцільно пов'язувати з розробкою прикладних методик оцінювання ефективності реалізації механізмів та інструментів зміцнення економічної безпеки суб'єктів сільськогосподарського бізнесу в умовах критично складних обставин повномасштабної війни.

Список використаних джерел

1. Васильців Т. Г. Удосконалення державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 1 (10). С. 145-149.
2. Данкевич Є. М., Данкевич В. Є. Екологічні особливості ведення сільськогосподарського виробництва на забруднених радіонуклідами територіях з використанням японського досвіду. *Вісник ЖНАЕУ*. 2016. № 1 (55). Т. 3. С. 24–37.
3. Зубко Т. Л. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства галузі зв'язку. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2016. Вип. 3. С. 81-88.
4. Каленська В.П. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій: проблеми та шляхи оптимізації. *Інтелект XXI*. 2017. № 5. С. 78–83.
5. Качанівська Ю.І. Економічна безпека сільськогосподарського підприємства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 98-105.
6. Качмарик Я. Д., Васильців Т. Г. Функціонально-економічні особливості моделювання господарсько-фінансових показників бізнес-плану торговельного підприємства. *Випуск Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2005. Вип. 19. С. 177-184.
7. Кіпоренко С.С., Мороз О.В. Механізм економічної безпеки підприємств АПК. *Агросвіт*. 2019. № 22. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/22_2019/16.pdf
8. Клименко Т.В. Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки*. 2011. № 4 (58). С. 340–343.
9. Ковальов Д., Плетнікова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка України*. 2001. № 4. С. 35-40.
10. Козак О.А. Оцінювання інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 6. Том 3 (264). С. 83-90.
11. Кургузенкова Л.А. Економічна безпека підприємства: сутність та чинники формування її відповідного рівня. *Економіка і суспільство*. 2015. Вип. №1. С. 31-34.
12. Куцик В. І., Лупак Р. Л. Моделювання конкурентних позицій підприємств реального сектора економіки на внутрішньому ринку. *Бізнес Інформ*. 2017. Вип. 12 (479). С. 244-249.